

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXV

SAYI
FASCICULE I

1975

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

MERA ve MERA AMENAJMANI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE BAZI ÖNEMLİ TERİMLER

Y a z a n

Doç. Dr. Nihat ULUOCAK

1 — Giriş

Her bilim kolunun konuşulan dil içinde genel anlamdan ayrı bir kavram niteliğine sokulmuş sözcükleri vardır. Bunlar o bilim kolunun «Terimleri» dir. Terim, ya bir tek sözcük yada sözcükler dizisi olabilir. Terimlerin doğması ve çoğalması o bilim kolu üzerinde uğraşının yoğunluğu ölçüsünde artar ve zenginleşir. Bir bilim kolu o dil içinde çağdaş gelişme düzeyine ulaşamamış ise, bilim dili yani terminolojisi de yetersiz demektir. Çağdaş düzeye erişebilmek için en azından, bu düzeye ulaşmış ülkelerin aşamalarını tanımak ve gözden geçirmek gerekmektedir.

Yeteri derecede üzerinde durulmamış ve yeni gelişmekte olan konuların terminolojisinin yerleşmesi zaman ister. Konuşma lisanında önemli olmasa da, bilimsel alanda terimlerin çok daha kesinlik taşıyan bir anlam kazanması zorunludur.

Eskidenberi üzerinde uğraşılan bilim kollarının terimlerinde ve tanımlarında bir uyumun sağlanmış olduğu beklenir. Oysa, bu gibi hallerde bile dilin bu yönde geliştirilmiş olmaması halinde, yabancı sözcüklerle uyumun sağlanmaya çalışıldığı çok görülmektedir. Özellikle, ülkemizde teknik konularda Türkçe deyimler ya yeterli olmamakta, yada gelişmiş yabancı terimler doğrudan doğruya Türkçeye aktarılmaktadır. Böyle olunca, hem dilde bir yabancılaşma başlamakta, hem lisanın içinde uyum kaybolmakta ve daha önemlisi, dilin kendi içinde bulunabilecek uygun terimleri ihmal edilmiş olmaktadır. Bu bakımdan, yeni gelişmekte olan konularda daha başlangıçta dikkatli davranılmasında zorunluluk vardır. Örneğin, ülkemizde kantitatif mera ekolojisi yeni ele alınmaya başlayan bir konu olduğu için, otsu bitkilerin toprak örtüsü niteliği belirlenirken, çoğu kez, toprak düzeyindeki bitkinin toprağı kapladığı alan İngilizcede olduğu gibi «Basal Area» nın tam karşılığı «Bazal Alan» (Tosun, 1968), bazan «Dip Kaplama» (Bakır, 1963, 1970), bazan «Dip Örtü Yüzeyi» (Uluocak, 1974) olarak alınmıştır. Kavram, bitki-

nin toprağa yakın kısımlarını ve bunun toprağı kaplama niteliğini tanımlamaktadır. Burada üzerinde durulması gereken terim, İngilizce «BassaI» deyiminin karşılığıdır. Türkçeye bu, «toprağa yakın bitki kısımları» diye çevrilebilir, terim olarak karşılığının «Dip» olması gerekir.

Mera konuları dünya ülkeleri arasında en çok A.B.D., İngiltere ve Avustralya'da gelişmiş bulunduğundan, bu ülkelerin göz doldurur bir literatür zenginliği vardır. Nitekim, Türkiye'de bilimsel anlamda ele alınan mera konusunda, özellikle A.B.D. deki çalışmalar öncülük etmekte ve İngilizce literatürlerden son yıllarda çok yararlanılmaktadır. Son 10 ve 15 yıl içinde konu ile ilgili bir çok araştırma ve çalışmalara bakılırsa bu savın doğruluğu anlaşılır.

Bu yüzden, İngilizceden yada daha genel olarak, gelişmiş ülke lisanslarından Türkçede karşılık aramakla, yeni terim ve kavramların doğması ve yerleşmesine yardımcı olunacağı kanısındayız. Gelişmiş ülkelerin yöntem ve terminolojisini örnek almak en azından zaman kazanmak bakımından yararlı olacağı gibi, bilimde önceki gelişmeleri izleme ilkesine de uyulmuş olunur.

En azından, bilimsel uğraşı bakımından, mera konuları Türkiye için yeni sayılabilir. Hiç olmazsa ormancılık yönünden yeni sayabileceğimiz mera konusunda, bazı tanım ve terminolojinin gözden geçirilmesinde yarar vardır.

Bu nedenlerle konu ele alınırken daha çok, 1) Türkçede öteden bu yana kullanılan, fakat değişik anlamlara yol açabilecek deyim ve kavramlar; 2) Türkçeye giren ve girecek olan terim ve deyimler üzerinde durulmuştur. Bunun için de, genellikle İngilizcede yerleşmiş sözcüklerin Türkçe karşılıkları aranarak tanımlamaya çalışılmıştır.

Terimlerin kullanılma olasılığı kısıtlı olsa bile, konu ile ilgili kişilere, hiç olmazsa literatür takibinde bu açıklamaların yardımcı olabileceği ve bundan sonra, bu yöndeki gelişmeler için de bir tartışma ortamı açılmış olacağı kanısındayız.

2 — Kavramlar

Konuya, mera'nın şu şekilde bir tanımıyla girilebilir: «Mera, orman gibi herşeyden önce bir bitki örtüsünü temsil eder ve bir arazi kullanma şeklini belirler». Bu genel tanımda, doğal koşulların etkisine bağlı bir mera bitki örtüsünün bulunması gerektiği gibi, arazi kullanma deyi mi ile de bir sosyo - ekonomik gereksinmeye işaret edilmek istendiği görülmektedir.

Ağacından yosununa kadar toprağı örten doğal vejetasyon, «Bitki Örtüsü» olarak kabul edilirse, ağaç niteliğı dışındaki tüm bitkilere «Mera Bitki Örtüsü» gözü ile bakılabilir. Nitekim, sadece yosun ve likenlerin yetişebildiğı yerlerde bile, gene bu bitki örtüsünden otlak olarak yararlanılmaktadır. Kutuplara yakın arktik bölgelerde, geyik ve diğeri yaban hayvanlarının önemli gıdası liken ve yosunlardır.

Diğeri taraftan, orman yetişmesine uygun, fakat bilimsel yönden orman niteliğini kaybetmiş yerler için olsa da, mera deyimini kullanmak genel anlama aykırı düşmez. Çünkü, bu durumda orman arazisi yeni bir kullanım şekline dönüşmüştür. Mera, orman gibi sadece yem ürünü açısından değil toprak koruma, su ekonomisi, gezinti ve çevre korunması, yaban hayatı için orman kadar aynı işi görmektedir. Ormanla çok yakın bir arazi kullanım anlamı taşıdığından, aynı yetiştirme muhiti ortamlarında bu iki arazi kullanışı zaman zaman yer değiştirebilir; biri diğeri yerine geçebildiğı gibi iç içe de bulunabilir. Bu ikilemler arazi kullanımının önemi ve geçerliliğı bir dereceye kadar, o ülkenin sosyo - ekonomik gereksinmesine ve ulusal politikasına da bağlıdır.

Sosyo - ekonomik yönden güçlü, kalkınmış ülkelerde, tarıma uygun arazilerin bile zaman zaman orman ve meraya ayrıldığını ve bu tartışmanın yapıldığını görüyoruz. İngilterede sosyo - ekonomik bir gereğinin sonucu, arazi kullanmada zaman zaman ulusal politikanın yön değiştirdiğı bilinmektedir (Mac Gregor, 1956; 1960). II. Dünya Savaşından önce İngiliz İmparatorluğunun geniş odun ürünü sağlayan dominyonları vardı. Bunun için, Britanya Adalarında idare ve işletme süresi çok zaman alıcı orman ham maddesi teminine gerek yoktu. Ormanın da yetişebildiğı yerlerde otlatma yapılıyor, mera tesis ediliyordu. Çünkü hayvancılık ve hayvansal ürünlere ülkenin ihtiyacı vardı ve küçük bir alanda büyük bir nüfusu beslemek gerekiyordu. Harpten sonra, odun ürününe olan ihtiyaç İngiliz arazi politikasını yeniden mera - orman ilişkilerini düzenlemeye yöneltmiş, bu kez orman lehine bir gelişme başlamıştır.

Henüz sosyo - ekonomik gelişmesi ileri bir düzeye ulaşmamış ülkelerde, orman - mera ilişkisi çok daha karışık ve değişik sorunlar doğurmaktadır. Şayet, böyle bir ülke kuraklık koşullarının da etkisi altında ise, sorun çok daha büyükmektedir. Çünkü, kuraklığa yaklaşıldıkça bütünlüğü bozulan ormanın artık yeniden yetiştirilmesi güçleştiğı gibi, yeniden orman yetiştirilmesi ekonomik olmaktan çok uzak sayılır. Böylece, orman, yerini meraya terketme olgusu ile karşı karşıya bulunur. Ülkemiz bu tür doğal ve sosyo - ekonomik yapı için çok iyi bir örnektir.

Başka bir anlamda, «Mera, hayvanlara yem ürünü sağlayan bir yer» olarak bilinir. Bu açıdan bakılırsa, hayvanın otladığı yer meradır. Meranın ülkemizde şimdiki kadar, idari ve yasal yönden tanımı bu anlamı ile ele alınmış ve meranın kapsamı ve niteliği bu yönde anlaşılabilmiştir. Halbuki, bilimsel olarak çok daha geniş ve doğal koşulların hazırladığı bir yapıyı ve olguyu dikkate alarak, mera kavramı üzerinde durmak gerekmektedir.

Aşlında, «Meranın, ormanın doğal olarak yetiştirme koşulları dışındaki araziler ve bu yerlerde doğal olarak yetişmiş olan bitki örtüsü ve yetiştirme ortamı» olarak tanımlanması daha doğrudur. Bu ise, çoğunlukla kurak ve yarı kurak bölgelerin doğal koşulları ve yetiştirme muhiti ortamı olarak bilinmektedir. O halde, şöyle bir sonuca varılabilir: «Doğal olarak ormanın yetiştirme olanağı bulunmayan ve tarla tanımına elverişli olmayan yerler mera olarak nitelendirilmelidir».

Mera'yı bu kadar geniş bir kavram niteliğinde ele almanın bazan kavram karışıklığı doğurabileceği akla gelebilir. Örneğin, kurak ve yarı kurak bölgelerde bilimsel olmamakla beraber, ülkemiz koşulları için geçerli «Kır», «Kıraç», «Kırsal» deyimleri «Mera» kapsamı içine girebileceği gibi ayrı ayrı anlam da taşır. «Kır» da daha çok, içinde merası da bulunan geniş tarım arazileri anlamı vardır. «Kır» ın bir tamlaması olan «Bozkır», «Steppe» in Türkçe karşılığı olup, yarı kurak bölgelerdeki doğal meraların en iyi örneğidir. «Kıraç» aynı anlamda, kurak ve doğal bitki örtüsü seyrek, ürün verimi düşük olan yerler için kullanılır; «Kırsal» ise «Urban» ın tersine seyrek yerleşim alanlarını da içine alan, tarıma yönelik faaliyetlerin olduğu yerlerdir. Ülkemizde, köy yerleşim alanları çevreleriyle birlikte bu kapsama girer.

Bu tanımlara göre, mera ve mera niteliğindeki yerlerin dünya üzerinde ve lokal yayılışını aşağıdaki şekillerde belirtmek mümkündür :

1) Meraların yüksekliğe göre yayılış alanı: Bu, kısaca, ormanın alt ve üst sınırları ile ayrılan yerleri işaret eder ve daha çok, küçük arazi kesimleri için söz konusudur. Orman alt sınırında, çoğunlukla tarım alanları bulunmakla beraber, üst sınır çok daha kesin bir ayırım içine girerki, buna «Alpin Rejyon» da denmektedir. Ülkemizde otlatmayla ilgili olarak çoğu kez, bu gibi yerlere «Yayla» ve işletme şekline de «Yaylacık» denmektedir.

2) Meraların yatay yayılış alanı: Yukarıdaki tanımdan ayrı olarak bu, alt orman sınırlarına kadar olan geniş ve büyük alanlar kapla-

yan mera bitkilerinin yetiştiği ortamdır. Bu sınır, aşırı kuraklığın hüküm sürdüğü çöl ve arktik alanlarla orman arasındaki çok geniş coğrafi alanı kapsar. Coğrafi alan olarak bunların en tipik örnekleri «Step» ve «Preri» lerdir. Ülkemizde bu örneğe en uygun yer olarak İç Anadolu'yu gösterebiliriz. İç Trakyada bu katagoriye giren yerler, küçük ölçüde de olsa, vardır.

3) Otlatmayla ilgi kurulduğu takdirde, üçüncü bir şekil de ortaya çıkmaktadır: «Orman yetiştirme muhiti içinde kalan ve otlatmaya konu olan orman içi açıklıklar». Bunlara, «Orman Merası» demek daha doğru olur. Çünkü, hayvan otlatılması söz konusu olmasa bile, buraları ormanın yaban hayatının barınma alanları ve onlara yem temin eden yerler olduğu için, gene mera niteliği söz konusu olmaktadır.

Yukarıda açıklamalara göre, orman ve tarım alanları dışındaki doğal vejetasyonla kaplı olan yerlerin mera olarak tanımlanması gerekmektedir. Aynı tanımları A.B.D. literatürlerinde «Range» sözcüğü karşılmaktadır. Hatta, bu terim geniş mera arazisini (Rangeland) kapsayan bir anlam taşıdığı gibi, «Orman Merası (Forest Range)» olarak da orman arazileri için kullanılmaktadır.

Öte yandan, Avrupa ülkelerinde «Paturage» yada «Pasture» terimleri aynı anlamda kullanılmakla beraber, doğal yapısı itibariyle farklı oluşuna göre büyük ve küçük alanları kapsamaktadır. Sampson (1952), Range Management kitabında bu iki terimin (Pasture ve Range) aynı anlamda kullanıldığını ifade etmektedir. Buna benzer, coğrafi bir terim niteliği taşıyan «Grassland» denen yerlerin doğal vejetasyon örtüsünün çoğunluğu Buğdaygil türlerinden oluşur ve dünya yüzündeki yayılış yer ve biçimine göre, bitki kompozisyonuna diğer otsu türler ve odunsu türlerden çalılar karışır. Brown (1954), grassland'i klimaks vejetasyonu Buğdaygil olan coğrafi bir rejyon olarak tanımladığı gibi, küçük çayırılık ve mera bitkilerini de aynı anlam içinde kabul etmektedir.

Türkçe'de «Grassland» terimi «Otlak» karşılığı alınabilir. Gerçi, «Mera» ve «Otlak» Türkçede aynı anlamda kullanılmakla beraber, terim olarak kullanım farklarını belirtmek ve lisana yerleştirmek bakımından bir ayırım yapmak yersiz değildir. Özellikle, batı dillerinden çevirme yaparken ve kendi lisanımızda anlatım açıklığı bakımından bu ayırımlar yararlıdır. *)

*) Türkçe'de «Grassland» terimine karşılık bulmak çok önemlidir. Ne Mera, ne Otlak bu kavramı tam vermemektedir. Otlak, Mera'nın Türkçe karşılığıdır. «Grassland» i şimdilik Türkçe'de «Grassland» olarak kullanmak doğru olur. Çok eski Türkçe dilde mera'dan daha geniş anlamli «Örü» sözcüğü geçer (Kanuni Yasaları - Velidedeoğlu H. V.); bu ve benzeri bir terimi yeni Türkçe'ye sokabilirsek «Range» yada «Grassland»'e daha uygun bir karşılık bulunmuş olur.

Böylece, «Mera» teriminde daha çok bir arazi kullanım anlamı ağır basarken, «Otlak» teriminde coğrafi ve rejyonel anlam aranmalı ve her ikisinde de yem olarak ot ürünü elde etme ve otlatma asıl yararlanma şeklini teşkil etmelidir. Burada, şuna işaret etmek yerinde olurki, mera ve otlak gibi deyimlerin aynı anlamda kullanılmasında sakınca yoktur; yeterki istenen anlatılabilirsin. Nitekim, batı lisanlarında «Range», «Pasture» ve «Grassland» in aynı anlamda kullanıldığı çok görülür (Sampson, 1952; Stoddart, 1955; Brown, 1954). Ekolojistler de çoğu kez, «Range Ecology» «Pasture Ecology» ve «Grassland Ecology» yi «Mera Ekolojisi» anlamına alıyolar (Spedding, 1971).

Batı literatüründe rastlanıp Türkçe karşılığını zor bulabildiğimiz «Grass = Buğdaygil» ve «Grassland = Otlak» gibi terimlerin yanında, Türkçede «Yayla» ve «Yaylacılık» deyimlerine de batı dillerinde karşılık bulmada açıklığa varmak yerinde olur. Yaylacılık, Çayır ve Mera Terimleri Sözcüğünde (1973), «Transhumance» karşılığı alınmıştır. Buna göre, «Yaylacılık, mevsimin ilerlemesi ile ilk taban sahalarda başlamış olan otlatmayı, yükseklerle intikal ettirmek üzere, sürülerin gittikçe yükseklerle çıkarılması esasına dayanan bir otlatma sistemi» dir (Murzur ve Uysal, 1973).

Yayla ve yaylacılığı, Türkçedeki fiili olgusu ile «Yazın gezginci hayvancılığın yapıldığı yüksek ve serin yerler ve buralardaki her türlü hayvancılık uğraşmaları» diye tanımlamak yerinde olur. Yayla, çoğunlukla yüksek platolar, orman açıklıkları ve orman rejyonu dışındaki hayvan otlatmasına açık arazilerdir. Batı literatüründe «Alpin Rejyon Meraları» yada «Alpin Meadow» da aynı anlamda kullanılmaktadır. Yayla, aynı zamanda Türk mevzuatında yasal olarak kurallara bağlanmış mera ve otlak haklarını da ifade eder. «Yaylacılık» ise yaylalarda hayvancılığın her türlü faaliyetinin bir ifadesidir. Yayla ve Yaylacılık gibi «Yaylak» sözcüğü de otlatma faaliyetinin yapıldığı yeri ifade etmektedir.

Türkiye'de henüz hayvancılık sürekli bir hareket halinde otlatma yöntemi içinde bulunmaktadır. Bunun diğer bir adı «Gezginci hayvancılık»tır. Hayvancılık yapılan yerlerdeki arazinin engebeliği ve mevsimlere göre yem varlığı da çok değişir. Bu yüzden, bir yerde yem azalınca diğer bir yere hayvanlar sevk edilir, arada geçen duraklamalar mevsimlere bağlı kalır. Hayvanların en çok kaldığı yer kışın geçirildiği yerlerdir. Buralara «Kışlak» yada «Kışla» denir ki, kışlak ile «Yayla» yada «Yazlak» denen yaz otlakları arasında da bazı konaklamalar yazlaktan kışlağa gidış - dönüş arasında kısa otlatma ve dinlenme yerleridir. Türkiye'nin değişik yörelerine göre bu konaklamalar, «Güzle = Ortabağış» yada «Ara Konuş», «Yayla», «Ara Otlak», «Mezre» gibi adlarla adlandırılır (Defne, 1955).

Diğer taraftan, Türkçe karşılığının tartışmalı olabileceği «Meadow» terimi bulunmaktadır. «Meadow», Çayır - Mera Terimleri Sözlüğünde «Çayır» olarak alınmış ve «Genellikle nem durumu daha elverişli olduğu için vejetasyon diğer sahalardan daha kuvvetli büyüyen ve ürettiği yem biçilmek suretiyle kıymetlendirilen tabii ve sun'i yem alanı» diye, daha ziyade küçük alanlara yönelik bir anlam verilmiştir (Munzur ve Uysal, 1973). Mera Amenajmanı Terminolojisinde, «Meadow», «Ot ürünü elde edilen yer» olarak tanımlanmıştır. Orman içi açıklıklar ve geniş yarı kurak yerler «Meadow» kavramı içindedir. Ayrıca, kuru (dry meadow) ve nemli (wet meadow) çayırliklar diye ayrılır. Kurak çayırliklarda bitki örtüsü çoğunlukla Buğdaygillerden oluşmuş olup, yaz ortasında kururlar. Nemli alanlarda sürekli nem sebebiyle yazın bile kuraklık gözükmez; bitki kompozisyonuna daha çok Kareks ve Sazların girdiği belirtilmektedir (Huss, 1964).

Ayrıca, bizde ziraatçıların kullandığı «Çayır - Mera» deyimini ile yem ürünü elde etme ve hayvan otlatması için gerekli bütün alan ve işlemlerin yapıldığı yerler anlaşılmaktadır ki, bunda yukarıda açıklanan Otlak - Çayır - Mera'ların olguları içerik bulunmaktadır. Tosun (1974)'a göre, «Çayır ve Mera, doğal olarak oluşmuş yada insan eliyle tesis edilmiş geçitli bitki türlerinden meydana gelmiştir. Çayırlar, genel olarak düz ve taban suyu yakın arazilerde teşekkül etmiş, sık, uzun ve kısa boylu bitkilerden meydana gelmiştir. Genellikle çayırlar biçilir meralar otlatılır».

Birde, «Çim» ve «Çimenlik» gibi, batı ülkelerinin literatüründe «Lawn» karşılığı alabileceğimiz bir terim vardır; çoğunluğu Buğdaygil türlerinden oluşan yeşil alanlar anlaşılır. «Çim» ve «Çimenlik» daha çok peyzaj, park ve bahçe ile ilgili bulunmaktadır.

3 — Bazı Önemli Kavram ve Terimler

Ağır Otlatma — Heavy Grazing.

Mera vejetasyonunun gelişmesini engelleyecek şekilde fazla yenmesi; «Aşırı Otlatma - Excessive Grazing, Over Grazing» deyimleri ile eş anlamda kullanılır. Ayrıca, «Aşırı Faydalanma yada Kullanma - Extremely Used, Over Used, Over Utilization» gibi deyimler de gene verim gücünü etkileyen ve meranın zararına olan kullanma yada yararlanma şekillerini ifade eder.

Anahtar Bitkiler — Key Plants.

Mera vejetasyonunun önemli bir kısmını temsil eden ve bunların doğru ortalananması yada zarar görmesi gibi hallerde mera için gösterge olabilecek bitkilerdir. Bu bitkilerin otlanma yada her türlü etkilenme dereceleri merada uygulanacak idari ve teknik yöntemleri tayinde yardımcı rol oynar. Bu bitkilere «Indikator Bitkiler (Türler) - Indicator Plants (Species)» de denir.

Anız — Stubble.

Bitkinin otlandıktan yada biçildikten sonra kalan kısmı. Özellikle, hububat - tahıl (Buğdaygil) - tarımında hasattan sonra tarlada kalan bitki kısımları olup, buralarda hayvan otlatılır. Bu gibi otlaklara «Anız Merası - Stubble Pasture (Range)» denir. (Anız Malçı için bak: Malç.)

Azalıcı — Decreaser.

Ağır otlatma koşulları altında çok çabuk etkilenen, miktarı azalan ve sahadan çekilme özelliği olan bitkilerdir. «Azalıcı Bitkiler (Türler) - Decreasers» de denen bu bitkiler, çoğunlukla yem değeri yüksek olduğundan, hayvanlar tarafından öncelikle ve kolayca yenmektedir.

Baklagiller — Legumes.

Bitki sistematüğinde «Leguminoseae» Familyasına ait, mera ve toprak koruma bakımından çok değerli türlerin temsilcisi olduğu için, meracılıkta genellikle ayrı bir grup olarak temsil edilen «Baklagil Yem Bitkileri» dir.

Biçilen Mera — Hay Pasture.

Yem ürünü, otlatma ile değil biçilmek suretiyle yararlanılan meralardır. Biçildikten sonra meraya «Anız Merası - Stubble Pasture yada Aftermath Pasture» denir. (Bak: Anız).

Bir Yıllık — Annual.

Bir yıl içinde hayatını tamamlayan sona erdiren bitkilerdir. Bunlara, «Bir Yıllık Vejetasyon - Annual Vegetation» de dendiği gibi, çoğunluğu bu tür vejetasyondan oluşan meralara da «Yıllık Mera - Annual Range» denmektedir.

Bitki Örtüsü — Plant Cover (Bak: Örtü — Cover).

Bitki Sağlığı — Plant Health.

Bitkinin büyüme ve gelişme durumu, sağlıklı görünüm. «Büyüme Kuvveti - Plant Vigor» ile, çoğu kez, eş anlamda alınabilmektedir. Bitkilerin bazı özellikleri dikkate alınarak gelişim seyri izlenir; bitkinin bu özelliği ile, yem değeri ve yetiştirme muhiti koşulları hakkında yargısal sonuçlara varılmaktadır.

Bitki Süksesyonları — Plant Successions.

Çıplak kaya üzerinde yada su içinde beliren ilk bitkilerden başlayıp toprak oluşumu ile birlikte bitki gelişiminin geçirdiği aşama ve dönemler. Birbirinden farklı olan bu dönemlere «Süksesyon Evreleri - Stages of Succession» denir.

Bolluk — Abundance.

Bitkinin bol olarak bulunmasını işaret eden kalitatif bir tespit tanımını için kullanılır. Bolluğun da dereceleri vardır. bunlara «Bolluk derecesi - Degree of Abundance» denir; bol, kıt seyrek v.b. gibi tanımlarla belirlenir.

Buğdaygiller — Grasses.

Bitki sistematüğinde Gramineae Familyasını kapsayan yem bitki türleri. Buğdaygiller, genellikle mera ve toprak koruması bakımından çok değerli türlerden oluşurlar; bu yüzden, meracılıkta diğer bitkilerden ayrı bir önemi vardır. Ayrıca, Cyperaceae ve Juncaceae Familyasına ait bitkiler, Buğdaygillere benzediği için bunlara «Buğdaygil Benzeri - Grasslike Plant» denmektedir; Kareks ve Sazlar gibi. Buğdaygil benzerlerine «Ekşi Otlar» da dendiği oluyor.

Büyüme — Growth.

Bitkilerin kök, yaprak gibi kısımlarının ağırlık ve hacim olarak artması. Büyümenin en hızlı olduğu dönem, ülkemiz için ilkbahardan yaz ortalarına kadar olan süredir; buna, «Büyüme Mevsimi - Growth Season» denir.

Canlı Ağırlık — Live Weight.

Mera hayvanının canlı iken ağırlığıdır. Kesimlik ve olgunluk çağına erişmiş her cins hayvan için belli ağırlıklar saptanır. Örneğin,

Türkiyede yerli ırk kara sığırın olgunluk ağırlığı 250 - 300 kg. arası kabul edilir. Hayvanlar beslenmeye alınmadan yada meraya salınmadan önce ve sonra tartılarak aradaki fark et ve onun parasal karşılığı bir kazancı ifade eder (Canlı Ağırlık Kazancı - Live Weight Gain). Bir de, «Karkas Ağırlığı - Carcass» vardır ki, hayvan kesildikten sonra doğrudan doğruya tüketiciye sunulmak üzere olan şeklidir.

Çalı — Shrub.

Çalı, «ağaç gibi belirli bir gövdeye sahip olsa da daha çok aynı nitelikte, aynı kök çevresinde birçok gövdeden oluşan odunsu bitkiler» diye tanımlanabilir. «Odunlaşmış, çok yıllık, ağaçtan farklı bitkiler» çalının diğer bir tanımı olabilir. Çünkü, mera vejetasyonunda içinde çok değişik formda odunlaşmış bitkiye rastlamak mümkündür. Bunlar içinde ağaç gibi belirli bir gövde yapan ve bu gövde üzerinde dallananları pek çoktur. Bir baltalık ormanında, kesimden sonra ilk birkaç sene, özellikle Meşe, Kestaneler çalı görünümündedir. Çalılar da ağaçlar gibi çok uzun ömürlü olabilir. Hatta, Fındık gibi, 200 yıl yaşayabilenler de vardır. Fakat, çalıyı ağaçtan ayıran en belirli niteliği boylanma olduğu için, «5 m. ye kadar boylanabilen aynı kökten bir ve genellikle birden fazla gövde yapan odunlaşmış bitkiler» demek daha doğru olur. Bu nedenle, bazı dillerinde çalı ve çalılık anlamında çok değişik terimler kullanılmaktadır. Örneğin, İngilizcede Brush, Scrub, Shrub, Bush gibi deyimler kullanıldığı gibi ağaç formu çalılar için «Small Tree» gibi tanımlayıcı ve tavsiri deyimlerde yer almaktadır.

Çayır - Mera Terimleri Sözlüğü (1973) Çalıyı, Fransızca «Abuste» olarak vermektedir. «Arbuste» Türkçe'de «Funda» ve peyzaj konusunda çiçekli ve çiçeksiz odunsu bitkiler karşılığı kullanılmaktadır. Aynı sözlük «Shrub stratum, Shrub layer» için Fransızca «Strate arbustive» deyimini alıyor ve şu şekilde tanımlıyor: «Esas gövdesi ağaçlarda olduğu gibi bir şekilde teşekkül etmeyip birçok yan sürgünlerden meydana gelen ve odunlaşmış bitkilerin meydana getirdiği vejetasyon, çalı vejetasyonu». Adı geçen Sözlük, İngilizce «Brush», «Scrub» için «Sık Çalı» deyimini kullanıyor ve «Nem azlığı dolayısıyla fazla boylanmadan kısa kalmış çalı vejetasyonu» diye tanım yapıyor.

Çoğaltıcı — Increaser.

«Çoğaltıcı Bitki Türleri - Increaser Plant Species» teriminin kısaltılmış şeklidir. Ağır otlatma yapılan meralarda bazı yem bitkileri,

kayvanlar tarafından hemen ve öncelikle yenmediği için otlatmadan az zarar görür. Bu yüzden, bu türlerin önceleri sahada çoğaldığı görülür. Otlatma şiddeti sürdüğü takdirde, bu bitkiler de yenir, zarar görür ve sahadan çekilir (Bak: Azalıcı).

Çok Yıllık — Perennial.

Ömrü bir ve iki yıldan çok daha uzun süren bitkiler.

Çorak —

Tuzlu ve verimsiz topraklar için kullanılır. Çorak toprak (arazi), tuzluluk nedeniyle kültür yapılamayan, sadece Halofit'lerin yetişebildiği yerlerdir; bunlara, «Çorakçıl Bitkiler» de denir.

Değersiz Ot — Weed.

İstanmeyen ve merada gereği olmayan her türlü bitki.

Değişimli (Alternatif) *Otlatma* — Alternate Grazing.

Meranın ikiye bölünerek her bölümün birbirini takiben otlatılması.

Depo Organları — Storage Organs.

Bitkilerin gıda maddeleri depo ettikleri kök, sap, yumru, rizom ve yaprak gibi organları.

Dinlendirmeli Otlatma — Deferred Grazing.

Mera bitkilerinin çoğunluğu otlatma olgunluğuna eriştikten sonra otlatmanın bir süre daha geciktirilmesi. Çoğu kez, bazı iyi tür bitkilerin daha çok gelişmesi için uygulanan bir otlatma sistemi. «Dinlendirme - Rest» ile karıştırılmamalıdır; dinlendirmede, mera belli bir süre hiç otlatılmaz.

Dip Örtü Alanı — Basal Area Cover.

Bitkinin toprağa yakın dip kısmının toprağı kapladığı alan. Toprağın ne miktar bitki örtüsü ile kaplı olduğunun kantitatif olarak saptanmasında baş vurulan bir kriterdir ve bir alan ölçümü söz konusu olunca, terim'in «Dip Örtü Yüzeyi (d.ö.y.)» diye geçmesi daha açıklayıcıdır. Yerine ve yapılan işleme göre «Dip Alan - Area» yada «Dip Örtü - Basal Cover» deyimleri de kullanılabilir.

«Dip Sıklığı - Basal Density» de dip örtüyüzeyi gibi aynı yerdeki bitki kısımlarının sayısal olarak ve bireysel sıklığını ifade etmek için kullanılmaktadır (Bak: Sıklık).

Dönel (Rotasyon) Otlatma — Rotational Grazing.

Üç ve daha fazla mera bölümünü, otlatma mevsimine göre, bir sıra düzeni içinde otlatma sistemi. Bu sistemin dinlendirerek otlatma şekli, «Dinlendirmeli Dönel Otlatma - Deferred Rotation Grazing» dir. Bu otlatma şekli ile gene mera bitkilerinin gelişmesine ve tohum tutmasına olanak sağlama amacı güdülmektedir (Bak: Dinlendirmeli Otlatma).

Erken Otlatma — Early Grazing.

Otlatma olgunluğuna erişmeden yem bitkilerinin otlatılması.

Geniş yapraklı Mera Bitkileri — Forbs.

Buğdaygil ve Buğdaygil benzeri (Saz ve Kareks) dışındaki bütün otsu bitkiler (Bak: Otsu Bitkiler).

Gezginçi Otlatma — Nomadic Grazing.

Belli bir yere bağlı olmadan, bir yerde yem azalınca yemin bol olduğu yerlere gidilerek yapılan otlatmalar.

Güzle, Güzlek (Sonbahar Merası) — Fall Range.

Yem durumu nedeniyle sonbaharda otlatma için seçilen meralar. Bu yerlerde, hem hayvanlar bir süre dinlendirilir, hem otlatma ve besisi yapılır.

Hayvan Birimi (H.B.) — Animal Unit (A.U.)

Belli ağırlıktaki bir canlı hayvan bir birim kabul edilir. Batı ülkelerinde Kültür ırkları için birim hayvan 500 kg. bizde 250 kg. dır. Bu canlı ağırlıktaki hayvan bir birim olarak ele alınırsa, birim ağırlığın fazlası yada noksanı orantılı olarak belirtilir. Örneğin, at 1,25; Koyun ve Keçi 1/5 hayvan birimidir (H.B.). Süt emen yavru annelerinin birim katagorisine dahildir.

Hayvan Birimi Ayı (H.B.A.) — Animal Unit Month.

Bir birim hayvanın 30 gün için ihtiyacı olan yem, yada bu yem için gerekli zaman (Ay) dır. Bu, özellikle meranın otlatma kapasitesi-

nin bir ölçüsüdür. Örneğin, bir meranın otlatma kapasitesi 100 H.B.A. ise, o mera 100 birim hayvanın 1 ay süreli otlayacağı, yada 10 hayvanın 10 ay, yahut 20 hayvanın 5 ay otlayacağı anlaşılır.

Hayvan Ayı — Animal Month.

Herhangi bir hayvana merada ayrılan bir aylık otlatma zamanı. Hayvan birim ayı ile eş anlamda değildir. Örneğin, İnek, Koyun, Keçi gibi ayrı cins her hayvan için ayrılan ay söz konusudur.

İkinci Büyüme — Aftermath, Regrowth.

Otlatma yapıldıktan yada biçildikten sonra bitkilerin yeniden büyümesi.

İndikatör — Indicator.

Yetişme yöresi koşulları altında bir organizma, tür yada bitki topluluğunun gösterdiği tutum veya böyle bir yargı durumu. «Mera İndikatörleri - Range Indicators» - «Bitki İndikatörleri - Plant Indicators» ve «İndikatör Bitki - Indicator Plant» gibi değişik İndikatör deyimler söz konusu olmaktadır. Örneğin, bir merada bir yada birkaç bitki, meranın otlatma durumu hakkında bilgi edinilmesine yardımcı olabilir (Bak: Anahtar Bitkiler).

İstila Ediciler yada *İstila Edici Bitkiler* (Türler) — Invaders yada Invader Plants (Species).

Genellikle, hayvanlar tarafından yenmeyen yada çok az yenen, çoğu kez mera için arzu edilmeyen ve çabuk gelişme ve çoğalma özelliğinde bitkilerdir. Ağır otlatma koşulları altında, etkenliğin süre ve şiddetine göre «Azalıcı» ve «Çoğalıcı» türlerin sırayla meradan çekilmesi sonucunda istila edici türler ortaya çıkar (Bak: Azalıcı ve Çoğalıcı).

Kaba Yem — Roughage.

Genellikle, düşük gıda değerli yemler. Sellüloz ve lifi maddesi fazla olan yem. Örneğin, saman kaba bir yemdir.

Kalıntı Vejetasyon — Relic Vegetation.

Bir yerde dış etkenlerden zarar görmeden ve bozulmadan kalmış olan orijinal vejetasyon.

Kardeş, Kardeşlenme — Tiller, Tilling.

Gövdenin dibinden çıkan sürgün.

Kemirme; Kemirme Şeklinde Yenme — Browse; Browsing.

Odunsu bitkilerin ince dal, gövde, meyve ve yaprakları ve bunların yenmesi. Gene, aynı kavram içine kozalak, palamut, fıstık da girer ki, bunların İngilizce karşılığı «Mast» dır (Bak: Odunsu Yem).

Kesek — Sod, Turf, Sward.

Rizom veya stolonlu bitkilerin toprak yüzünde meydana getirdiği kalıplaşmış bir form. Çoğunlukla Buğdaygillerin bir özelliği olup, buna «Çim Kesegi - Sward yada Sod Forming» denir.

Kış Meraları — Winter Range.

Kış otlatmasına uygun, daha ziyade ılıman bölgelerde bulunan meralar. Hayvanlara kış buralarda geçirilir. Bu gibi yerlere «Kışlak» da denir.

Köy Ortamalı Mera — Community Range.

Üzerinde herkesin yada belli bir bölge halkının otlatma hakkı olan meralar.

Kuru Ot — Hay (Dried Forage).

Kışın olduğu gibi, yemin kıt olduğu zamanlarda, hayvanlara yedirilmek üzere biçilerek kuru halde saklanan yem.

Lezzetlilik — Palatability.

Yem bitkilerinin hayvanlara göre damak tadı. Hayvan lezzetli bulduğu yemi öncelikle yer (Bak: Tercih).

Malç — Mulch.

Genel anlamda, her türlü organik madde artığı, fakat daha ziyade otsu bitki artığı ve kuru maddelerdir. Çoğu kez, toprak ve nem muhafazası için çıplak toprak üzerine serpilir.

Anız Malçı - Stubble Much : Biçilen otsu bitkilerin artıkları.

Mera — Range, Pasture.

Evcil ve yaban hayvanları için otlak olan ve yem ürünü temin eden, doğal vejetasyonla kaplı, oldukça geniş yerlerdir. Genellikle, buraları kültür bitkilerine ve tarla tarımına uygun değildir.

Mera Amenajmanı — Range Management.

Bitki örtüsü, toprak, su ve diğer doğal kaynaklara zarar vermeden en çok ve en iyi hayvansal ürün almak amacıyla, bilimsel verilere dayanılarak yapılan mera plan ve yönetim düzenidir.

Mera Bozulması — Range Deterioration (Degeneration).

Meraların kuraklık, aşırı otlatma gibi sebeplerle orijinal otlatma kapasitelerini kaybetmesi ve iyi cins yem bitkilerinin azalması, bunların yerine arzu edilmeyen, toprak koruma ve mera değeri olmayan bitki türlerinin gelmesidir. Bunun sonucu, merada toprak erozyonu başlar ve mera bozulması «Arazi Bozulması - Land Deterioration» şekline dönüşebilir.

Mera Durumu — Range Condition.

Bir meranın doğal koşullar ve iyi bir amenajman yöntemi altında gösterdiği verim gücü ve arazi yapısı ile beraber genel durumu. Meraların bu tutumu dikkate alınarak «İyi, Orta, Zayıf» gibi değerlendirmelerle sınıflandırılır (Mera Durumu Sınıflandırılması - Range Condition Classification). Diğer bir deyimle, «Mera Durumları» meranın sağlıklı olma belirtisidir. Bu yüzden, meralar iyiden kötüye yada tersine doğru değişme eğilimi de gösterebilir (Mera Durumu Yönelimi - Range Condition Trend).

Mera Islahı — Range Improvement.

Mera arazisi ve vejetasyonu ile ilgili olarak, otlatma düzeni ve otlak hayvanlarını da içererek meranın yeniden düzenlenme ve geliştirilmesi. Islahtan sonra bir mera daha üst düzeyde bir verimlilik gösterir ve daha iyi bir duruma yükselebilir.

Mera Tipi — Range Type.

Buna «Mera Vejetasyon Tipi» demek daha doğrudur. Çoğunluğu bir yıllık, çok yıllık, kısa boylu, odunsu, Buğdaygil yada Baklagil

v.b. bitkilerden oluşmasına göre ayrılan meralar. Çoğu kez, bir yada birden çok bitki topluluğu, meraların tiplere ayrılmasında rol oynar.

Nadas Merası — Fallow Range (Pasture).

Nadasa bırakılan tarlalarda kendiliğinden yetişen otların meydana getirdiği geçici bir mera şekli.

Odunsu Yem — Browse.

Odunsu bitkilerin yaprak, dal ve tüm yenilebilir kısımları (Bak : Kemirme).

Orman Merası — Forest Range.

Ormaniçi açıklıklarında ve ağaçların altında yetişen bitkilerin otlatma amacıyla kullanıldığı yerler. Evcil hayvanların yararlanması söz konusu olmasa bile, bu tür meralar yaban hayvanları için gerekli yemi sağlar.

Ormandan Açılan Mera — Stump Pasture (Cut Over Pasture).

Yangın gibi, yada herhangi bir sebeple ormanın kalkarak meraya dönüşmesi.

Otlatma Kapasitesi — Grazing Capacity, Carrying Capacity.

Bir meranın vejetasyon, toprak ve diğer kaynaklarına zarar vermeden otlayacağı hayvan miktarı. Yem miktarı ne olursa olsun, bir mera belli otlatma süresi için belli sayıda hayvanı taşıyabilir, doyurabilir. Onun için de buna «Taşıma Kapasitesi - Carrying Capacity» de denmektedir. Otlatma kapasitesi «Hayvan Birim Ayı yada Gün» olarak ifade edilir. (Bak: Hayvan Birimi Ayı).

Otlatma Şiddeti — Grazing Intensity.

Bir otlatma mevsimi içinde meradaki yemin yenme oranı. Çoğu kez bu, yüzde yada hafif, orta, ağır gibi deyimlerle ifade edilir. «Kullanma yada Otlatma Derecesi - Degree of Utilization» olarak gene yüzde ile tanımlanabilir. Örneğin, otlatma derecesi % 30 ise o meranın toplam yem miktarının % 30'u yenmiş demektir.

Otlatma Mevsimi — Grazing Season.

Mera vejetasyonunun tahrip edici bir zarara uğramadan, bitkilerin yem uygunluğunu da dikkate alarak otlanacağı zaman ve süre.

Otlatma Olgunluğu — Range Readiness (Vejetation Readiness.).

Otlandığı zaman, bitkinin gelişme ve üremesine en az zararı dokunacak olan bir dönemdeki durumu.

Otlatma Sistemi — Grazing System.

Merada uygulanan otlatmanın şekli ve düzenidir. Amaç, sürekli yem sağlayacak bir düzen içinde otlatmayı kontrol altında tutmaktır. Mera arazisine ve vejetasyonuna zarar vermeyen, ileriki gelişime yardımcı olan koyucu sistemler vardır. (Bak: Dönel otlatma).

Otsu Bitkiler — Herbaceous Plants.

Gövdeleri odunlaşmayan ve çoğunlukla bitki üst kısımları sert olmayan bitkiler. Bunların Buğdaygil ve benzerlerine İngilizce'de «Herb» dendiği gibi, geniş yapraklılara da «Forb» denmektedir.

Örtü — Cover.

Çıplak toprak yüzeyini örten canlı yada cansız (Ölü Örtü - Organik Kalıntı) her türlü nesne, örtü anlamına girer. Toprağın canlı bitkileri «Bitki Örtüsü» yada «Vejetasyon Örtüsü» (Plant Cover; Vejetation Cover) diye adlandırılır. Bu örtünün toprağı kaplama olgusu bitki türüne göre değişik görünüm ve anlamda olup, kantitatif mera ekolojisinde önemli yeri bulunmaktadır. Bitki örtüsünün, «Yaprak Örtüsü - Foliage Cover» ve «Dip Örtü veya Dip Örtü Yüzeyi - Basal Cover yada Basal Area» olarak değişik ekolojik anlamı vardır. «Yaprak Örtüsü», bitkinin tüm yapraklı kısımları, «Dip Örtü» ise sadece bitkinin toprağına yakın dip kısımlarıyla ilgili deyimlerdir. Vejetasyon örtüsü ile ilgili diğer bir terim «Canopy - Tepe Çatısı»dır. Tepe Çatısı, daha çok ormancılıkta kullanılan ve orman ağaçlarının tepe dal ve yapraklarının oluşturduğu bir örtü deyimidir. «Crown Cover - Tac Örtüsü» de aynı anlama gelmektedir.

Ökleme — Tethering.

Hayvanları bir yere bağlama ve bağın müsaadesi ölçüsünde otlanma.

Rizom — Rhizome.

Yer altı gövdesi. Buna, «Kök - Sap» da denmektedir.

Sıklık — Density.

Genellikle, bitkilerin ve bireysel ünitelerin sayısal miktarı. «Dip Sıklığı - Basal Densinty» bitkinin toprağa yakın dip kısmındaki sıklığıdır ve «Dip Örtü - Basal Cover» ile eş anlamdadır.

Stolon — Stolon (Runner).

Toprak üstü sürünücü gövde olup, bazen «Sülük» de denmektedir.

Tekerrür — Frequency.

Kantitatif mera ekolojisinde floristik analizlerin bir özelliğidir. Birim alanlarda bitki türünün bulunma olanağını kanıtlar ve yüzde ile ifade edilir. Örneğin, bir tür 50 birim alanın 10 undan tespit edilmişse o türün tekerrürü % 20 dir.

Tercih — Preference.

Serbest bir otlatmada hayvanların bazı türleri öncelikle yemeleri.

Transekt — Transekt.

Kantitatif mera ekolojisinde çizgi yada şerit halinde alınan ve uzunluğu genişliğinden çok fazla olan örnek. Bir boyut yada alan olabilir.

Uygun Otlatma — Proper Grazing.

Verimin düşmesine ve vejetasyonun gelişmesine engel olmayan, fakat meradan da en olumlu bir şekilde yararlanılan otlatma. Bu anlamda bir otlatmaya, «Meradan Uygun Yararlanma (Kullanma) - Proper Range Use (Utilization)» denir.

Uygun Yararlanma (Kullanma) Faktörü - Proper Use Factor : Uygun otlatma sonucu bir bitkinin bir mevsim için temin ettiği yemin o türün toplam yem miktarı ile ilgili bir index değeridir.

Vejetatif Çoğalma — Vegetative Multiplication (Propogation).

Bitkilerin rizom, stolon gibi vejetatif organ yada çelikle üremeleri.

Yapay Tohumlama — Artificial Reseeding.

Bitkilerin doğal olarak tohumla üremeleri dışında, insan eliyle yapılan ekimler.

Yararlanma (Kullanma) *Faktörü* — Use (Utilization) Factor.

Önemli mera bitkilerinin ekonomik değerini sürdürebilmek için mera bitkilerine uygulanan bir otlatma indeksi (Bak: Uygun Otlatma).

Yayla — Upland Pasture.

Doğal vejetasyonu hayvan otlatmasına uygun ve çevre meralara göre yüksek platolar. Yaylalar, orman içinde bulunabileceği gibi çoğunlukla, orman dışında ve orman üst sınırında bulunur. Hayvan otlatması yanında, özellikle yaz aylarında tereyağ, peynir gibi hayvansal ürünlerin yapılması için çok uygun yerlerdir.

Yaylacılık — Transhumans.

Kışın sonuna doğru, vejetasyonun ilk geliştiği yerlerden başlayan otlatmalar yayalara doğru sürer; yaz ayları yaylada geçirilir ve gene kışlaklara doğru tedrici dönüş başlar; bu hareket ve uğraşlara yaylacılık denir.

Yaz Merası, Yazlak — Summer Grazing.

Yaz otlatmasının yapıldığı yerlerdir. Ülke koşullarında bu, çoğunlukla yaylalarda geçer.

Yedem Yek — Reserve Forage.

Meralarda yada depolarda gerektiği zaman otlanmak ve yedirilmek üzere ayrılan yem.

Yem — Forage, Herbage, Fodder.

Kemirilmek ve otlanmak suretiyle hayvanlar tarafından yenen tüm yemler. «Yem», İngilizcede genel anlamda, «Forage» karşılığı olup «Herbage» ve «Fodder» ile eş anlama gelmekle beraber, «Herbage» otsu bitkileri, «Fodder» ise daha çok kemirilme ile yenen yemleri kapsar. Yemin elde edilmiş şekli ve orijinine göre, «Mera Yemi - Ran-

ge (Pasture) Forage», «Yeşil Yem - Green Forage», «Kuru Yem - Cured Forage», «Kaba Yem - Roughage», «Kuru Ot yada Saman - Hay», «Kemirme Yemi - Browse» gibi deyimlerle nitelendirilmektedir.

Yem, bir meranın esasını meydana getirdiği için mera amenajmanında diğer bazı deyimlerin doğmasına ve yer etmesine sebep olmuştur.

«Dönümde Yem - Forage Acre» : Otlatma kapasitesini saptamak için teorik olarak kabul edilen bir dönüm meradaki tüm faydalanılabilir yem.

Yem Dönümü Faktörü - Forage Acre Factor» : Yem elde edilen mera bitkileri için saptanan bir değerdir, mera alanı dikkate alınarak meranın tüm yem miktarını bulmaya yarar.

«Dönümde Yem İhtiyacı - Forage Acre Requirement» : Belli bir süre için bir hayvan biriminin ihtiyacı olan yemdir. «Dönümde Yem İhtiyacı», «Dönümde Yem» e bölünerek meranın otlatma kapasitesi bulunur.

«Yem Ürünü - Forage Production veya Forage Yield» : Belli bir süre için geçerli olmak üzere, belli bir alanda bulunan yemdir. Yemin miktarı, hava kurusu yada fırında kurutulmuş halde tartılarak ağırlık olarak belirlenir.

Örneğin, bir meranın dekar yada hektarında bulunan yem miktarı kg/Dk. yada kg/He. şeklinde bildirilir.

«Yem Sıklığı yada Yoğunluğu - Forage Density» : Yem bitkilerinin kapladığı alan olup çoğu kez yüzde oranlarla belirlenir.

«Yem Tercihi yada Seçeneği - Forage Preference» : Hayvanlar serbestçe istifadelerine sunulan yemlerden öncelikle yedikleri yemler (Bak: Tercih).

«Yem Tipleri - Forage Types» : Meranın Floristik kompozisyonunda otsu, odunsu, kısa boylu, uzun boylu, çok yıllık, bir yıllık, Buğdaygil, Baklagil gibi birbirinden farklı özellik gösteren bitkiler ve bunların meydana getirdiği topluluklar.

«Yem Kullanma Faktörü (Kullanma Faktörü) - Forages Use Factor» : Yem bitkilerinin hayvanlar tarafından yenen kısımlarının miktarını gösteren bir indekstir, yüzde ile ifade edilir.

Not : Burada, «Yem» merada doğal olarak yetişen ve otlanma ile yenen yem anlamına alındığı için «Konsantre» ve «Yapay» yemler «Yem» anlamı dışında tutulmuştur. Yağlı tohum küspesi, silaj yemi, fabrika yada ticari yem denen konsantre ve yapay yemler daha çok beslenme ve besicilikle ilgili bulunmaktadır.

Yeniden Büyüme — Regrowth, Aftermath.

Bitkinin otlandıktan yada biçildikten sonraki büyümesi (Bak: İkinci Büyüme).

Yerli Bitki (Tür) — Native Plant; Indigenous Plant (Species).

Doğal olarak bir merada yetişen bitki.

Yerli Olmayan Bitki (Tür) — Exotic Plant yada Introduced Plant.

Bir yöre için doğal olarak bulunmayıp, başka yerden yada ayrı bir yetiştirme yöresinden gelmiş olan bitki.

Yıllık Bitki — Annual Plant.

Bir yıl içinde hayat seyrini tamamlayan bitki (Bak: Bir Yıllık).

Yıllık Büyüme — Annual Growth.

Bitkinin bir yıl içinde büyüme ile meydana gelen artım.

Yıllık Vejetasyon — Annual Vegetation.

Floristik kompozisyonun önemli kısmının bir yıllık türlerden oluşması.

Yumak — Bunch.

Yer altı (rizom) ve yer üstü sürünücü (stolon) gövdeleri çok kısa yada hiç bulunmayan bitkilerde bir çok gövdenin kök boğazından dik demetler halinde çıkması ve bir yamuk şeklinde oluşumu. Çoğunlukla, Buğdaygil türlerinde görülür. «Büyük Yumak - Tussock» ve «Küçük Yumak» şekilleri vardır. Bunların aksi, «Kesek - Sod; Sward yada Tuft» şekilleridir. Terim, çoğunlukla «Yumak ve Kesek Formlar - Bunch Forming, Sod Forming» şeklinde kullanılır.

Zararlı Bitki — Noxious Plant.

Mera ve hayvanlara yararı olmayan ve bu yüzden merada bulunması sakıncalı bitki türleri.

Zehirli Bitki — Poisonous Plant.

Bünyesinde zehir etkisi olup, yiyen kayvanı hasta eden, öldüren bitkiler. Metabolizmanın bir toksin ürününü bünyesinde taşıyan türler de aynı kategoriye girer.

LİTERATÜR

Bakır, Ö. 1963.

Çayır ve Mera Terimleri. Tarım Bakanlığı, D - 80. Güven Matbaası, Ankara.

Bakır, Ö. 1970.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Arazisinde Bir Mera Etüdü.

Ank. Üniv. Ziraat Fak. Yayın No. 382.

Brown D. 1954.

Methods of Surveying and Measuring Vegetation. Commonwealth Agricultural Bureaux. Bucks. England.

Çayır - Mera Sözlüğü, 1973 (Bak: Munzur ve Uysal).

Defne, M. 1955.

Türkiye'de Otlak ve Otlatma İşlerini Tanzim Yolu ile Ormanların Korunması Problemleri Üzerine Araştırmalar. Ziraat Vekaleti, Orman Gn. Md. Yayın No. 167 - 14.

Huss, L. D. 1964.

A Glossary of Terms Used in Range Management. American Society of Range Management P. O. Box 5041. Portland, Oregon.

Mac Gregor, 1956.

An Economic Approach to Multiple Use. Forest Science Vol, 2. No. 3.

Mac Gregor, 1960.

Economics and the Use of Land for Forestry. Unasyuva Vol. 14. No. 2.

Munzur, M. ve Uysal, B. 1973.

Çayır ve Mera Terimleri Sözlüğü. Çayır, Mera ve Zootekni Araştırma Enstitüsü Yayın No. 32. Ankara.

Sampson, A. 1952.

Range Management. J. Wiley - Sons. Inc. N. Y.

Spedding, C. R. W. 1971.

Grassland Ecology. Oxford at the Clarendon Press.

Stoddart, L. A. and Smith A. D. 1955.

Range Management. Mc Graw - Hill Book Inc. N. Y.

Tosun, F. 1968.

Transekt Metodu ile Yapılan Mera Vejetasyonu Çalışmalarında Optimum Numune Intensitesinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi, Yayın No. 27.

Tosun, F. 1974.

Baklagil ve Buğdaygıl Yem Bitkileri Kültürü. Atatürk Üniversitesi, No. 242 - 123 - 8. Erzurum.

Uluocak, N. 1974.

Kırklareli Yöresi Orman İçi Mer'a Vejetasyonunun Nitelikleri ve Bazı Kantitatif Analizleri. (Doçentlik tez, basılmadı).

Velidedeoğlu, H. V. 1976

Cumhuriyet Gazetesi (28 Mart 1976) — Kaynak: «Milli Tettebbular Mecmuası Cilt 1, s: 98».